

KMP.022.2.2017.PK

**Pani
Elżbieta Matejka
Dyrektor Departamentu Kształcenia
i Wychowania Integracyjnego
w Ministerstwie Edukacji Narodowej**

al. J.Ch. Szucha 25
00-918 Warszawa

Szanowno Pani Dyrektorko

W nawiązaniu do pisma z dnia 12 kwietnia 2017 r. zawierającego prośbę o wyrażenie opinii na temat *projektu rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej w sprawie publicznych placówek oświatowo-wychowawczych, młodzieżowych ośrodków wychowawczych, młodzieżowych ośrodków socjoterapii, specjalnych ośrodków szkolno-wychowawczych, specjalnych ośrodków wychowawczych, ośrodków rewalidacyjno-wychowawczych oraz placówek zapewniających opiekę i wychowanie uczniom w okresie pobierania nauki poza miejscem stałego zamieszkania* (projekt z dnia 12.04.2017 r.), przekazuję uwagi wynikające z pełnienia przez Rzecznika Praw Obywatelskich funkcji krajowego mechanizmu prewencji.

Odnosnie warunków jakie należy stworzyć wychowankom przebywającym w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych (dalej: MOW) zawartych w projektowanym rozporządzeniu pragnę przypomnieć, że przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur (dalej: KMPT) podczas wizytacji prowadzonych w MOW stale wskazują na potrzebę **dostosowania tych placówek do potrzeb osób z niepełnosprawnościami**. To zagadnienie, sygnalizowane już w Raporcie RPO z działalności KMP w 2012 r. (ponawiane następnie w kolejnych raportach KMP), wobec braku jego uregulowania, pozostaje w dalszym ciągu aktualne. W tej sytuacji zasadne wydaje się włączenie do projektowanej regulacji zapisu wskazującego na potrzebę dostosowania pomieszczeń MOW do potrzeb wychowanków z niepełnosprawnościami. Projektodawca powinien wskazać, jaki zakres infrastruktury winno się dostosować, aby zapewnić realizację praw osób z niepełnosprawnościami. Otwartość placówek publicznych MEN, w tym MOW, uzasadnia także wniosek, iż do placówek oprócz wychowanków z niepełnosprawnościami mogą przybywać i w nich

przebywać rodzice, pracownicy czy wolontariusze z niepełnosprawnościami. Zagadnienie to jest o tyle istotne, że realizacja ratyfikowanej przez Polskę w 2012 r. *Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych*, zobowiązuje nasze państwo do umożliwienia takim osobom niezależnego życia i pełnego udziału we wszystkich jego sferach.

Analizując projekt rozporządzenia w części poświęconej **podtrzymywaniu więzi wychowanków MOW z osobami spoza ośrodków**, pragnę zauważyć, że projektowany § 27 ust. 1 p. 1 ogranicza krąg podmiotowy tych osób do rodziców wychowanków. Tylko tej grupie przyznaje się również prawo do kontaktu z nieletnimi w warunkach gwarantujących prywatność. Tymczasem art. 66 ustawy z dnia 26 października 1982 r. (Dz. U. z 1982 r., Nr 35, poz. 228) przewidujący możliwość ograniczenia bądź zakazania wychowankowi kontaktów z osobami spoza placówki jeśli mają one negatywny wpływ na porządek prawny, bezpieczeństwo ośrodka, lub wpływają niekorzystnie na przebieg toczącego się postępowania lub proces resocjalizacji nieletniego potwierdza, że co do zasady krąg podmiotów, z którymi nieletni ma prawo kontaktować się w czasie pobytu w ośrodku, nie jest ograniczony. Warto również zwrócić uwagę w tym miejscu na wyniki wizytacji przeprowadzanych przez pracowników KMPT w MOW. Niejednokrotnie, wśród ujawnianych w tych placówkach nieprawidłowości, znajdują się również zasady kontaktów wychowanków z osobami spoza placówek. Dyrektorzy poszczególnych ośrodków ustanawiają wewnętrzne regulacje (często niesformalizowane), na mocy których ich podopieczni mogą być odwiedzani tylko przez osoby z kręgu najbliższej rodziny. Mając powyższe na uwadze, uznać należy, że projektowany przepis rozporządzenia może stanowić zachętę dla władz niektórych placówek do ograniczenia możliwości utrzymywania kontaktów przebywających w nich nieletnich jedynie do najbliższych rodzin wychowanków. W ocenie przedstawicieli Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur, skuteczną gwarancją zapobiegającą naruszeniom w tym zakresie, byłaby zmiana projektowanego § 27 ust. 1 p. 1 polegająca na zastąpieniu wyrazu „rodzicami” wyrażeniem „osobami spoza placówki”.

W tym samym przepisie wydaje się również zasadne wskazanie, że MOW dysponują **odrębnym pokojem odwiedzin**, umożliwiającym realizację kontaktów nieletnich z osobami spoza ośrodka w warunkach zapewniających prywatność takich spotkań.

Porównanie treści § 19 ust. 2 lit. b projektowanego aktu z brzmieniem § 19 ust. 2 lit. b *rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia z dnia 2 listopada 2015 r. w sprawie rodzajów i szczegółowych zasad działania placówek publicznych, warunków pobytu dzieci i młodzieży (...)* [Dz. U z 2015 r., poz.1872], wskazuje w sposób jednoznaczny na pogorszenie sytuacji nieletnich na gruncie omawianego projektu w zakresie **dostępu do codziennych zajęć sportowych, turystycznych i rekreacyjnych organizowanych na świeżym powietrzu**. Opiniowany przepis rezygnuje bowiem z określenia minimalnego czasu (2 h) poświęcanego codziennie na organizację takich zajęć.

Czyni to zasadnym postulat zmiany treści projektowanego przepisu poprzez wskazanie w nim minimalnej długości trwania takich zajęć. Dzięki temu zachowana także zostanie spójność pomiędzy obowiązującą i projektowaną regulacją.

Na zakończenie chciałbym odnieść się również do ujętej w projekcie jedynie szczątkowo sytuacji nieletnich **wychowanek MOW będących w ciąży oraz nieletnich wychowanek będących matkami.**

Krajowy Mechanizm Prewencji Tortur od kilku lat apeluje o dokonanie zmian w przepisach prawa, które wprowadzą możliwość wykonywania faktycznej opieki nad dzieckiem przez nieletnią matkę przebywającą w placówce resocjalizacyjnej. W mojej ocenie, projektowane przepisy rozporządzenia, w części w której regulują sytuację takich wychowanek (§ 16), powinny zostać rozbudowane poprzez dookreślenie, że młodzieżowy ośrodek wychowawczy zapewnia nieletniej matce stały kontakt z dzieckiem. Pragnę także zauważyć, że taki właśnie cel przyświecał projektodawcy rozporządzenia w sprawie rodzajów i szczegółowych zasad działania placówek publicznych, warunków pobytu dzieci i młodzieży (...) w wersji z dnia 7 sierpnia 2015 r. W projektowanym wówczas § 16 ust. 4 wskazano, że *Młodzieżowy ośrodek wychowawczy, w porozumieniu z sądem rodzinnym, oraz za zgodą rodziców nieletniej wychowanki, we współpracy z ośrodkiem pomocy społecznej i podmiotem leczniczym, zapewnia nieletniej matce stały kontakt z dzieckiem, możliwość sprawowania opieki nad dzieckiem poza czasem nauki w szkole oraz udział w jego wychowywaniu.* Ponadto, w samym uzasadnieniu przesłanego do zaopiniowania projektu podkreślono, że (...) *działalność MOW i MOS może być ukierunkowana na rozwiązywanie specyficznych problemów wychowanek, w tym wychowanek z zaburzeniami psychicznymi, a w przypadku MOW także wychowanek będących nieletnimi matkami oraz wychowanek wymagających wzmożonego nadzoru wychowawczego (§13 ust. 2, §16 ust. 3 projektu).* (...) *Projektowane regulacje umożliwiają tworzenie specjalistycznych ośrodków, których działalność ukierunkowana byłaby na pracę z wychowanekami o jednorodnych potrzebach np. nieletnimi matkami, które poza bagażem dotychczasowych doświadczeń skutkujących umieszczeniem w MOW, stają w obliczu problemów związanych z przyjęciem odpowiedzialnej roli matki, lub nieletnich niedostosowanych społecznie, którzy ponadto cierpią na zaburzenia psychiczne i wymagają specjalistycznej opieki i intensywnej oddziaływań terapeutycznych. Na potrzeby w tym zakresie wskazują m.in. same ośrodki, które na co dzień stykają się ze złożonymi problemami swoich podopiecznych uwarunkowanych ich sytuacją życiową.* Projekt z 2015 r. przyjęty został przez poprzednią Rzecznik Praw Obywatelskich z satysfakcją, jako czyniący zadość jej postulatom zgłaszanym w zakresie umożliwienia sprawowania faktycznej opieki przez nieletnią matkę – wychowankę MOW nad jej dzieckiem. Niestety obowiązujące aktualnie rozporządzenie nie zawiera cytowanego przepisu, urzeczywistniającego generalne zasady sprawowania władzy rodzicielskiej zawarte w ustawie z dnia 25 lutego 1964 r.

Kodeks rodzinny i opiekuńczy (tekst jedn.: Dz. U z 2017 r., poz. 682). [dalej: k.r.o.] Artykuł 96 § 2 k.r.o. daje nieletniej matce możliwość opieki nad dzieckiem stanowiąc, iż *Rodzice, którzy nie mają pełnej zdolności do czynności prawnych uczestniczą w sprawowaniu bieżącej pieczy nad osobą dziecka i w jego wychowaniu, chyba że sąd opiekuńczy ze względu na dobro dziecka postanowi inaczej.* Ponadto z dyspozycji art. 113 § 1 k.r.o. wynika, że *niezależnie od władzy rodzicielskiej rodzice oraz ich dziecko mają prawo i obowiązek utrzymywania ze sobą kontaktów. Kontakty z dzieckiem obejmują w szczególności przebywanie z dzieckiem i bezpośrednie porozumiewanie się (art. 113 § 2 k.r.o.).* Dlatego też, przyjęta w projekcie regulacja przewidująca jedynie wspieranie przez młodzieżowy ośrodek wychowawczy nieletniej matki w sprawowaniu bieżącej pieczy nad jej dzieckiem, powinna zostać wzmocniona przepisem, który przewidywał będzie zapewnienie przez te placówki stałego kontaktu takich wychowanek z ich dziećmi.

Wskazane powyżej kwestie są - w mojej ocenie - istotne jeżeli chodzi o przestrzeganie praw nieletnich umieszczonych w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych. Mam nadzieję, że zostaną one uwzględnione w treści projektowanego rozporządzenia.

Z poważaniem
Krzysztof Olszyc